

II Museum "Casa Carniec" a Glion

Objektyp: **Chapter**

Zeitschrift: **Romanica Raetica : perscrutaziun da l'intschess rumantsch**

Band (Jahr): **13 (1998)**

PDF erstellt am: **23.07.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

12. Il Museum 'Casa Carniec' a Glion

(En: Radioscola, 1981, 100, 1-16)

Vuler metter oz en pei in Museum etnografic de vallada ha num Vos. Bia digl uorden necessari ei gia dismiss. Impurtonts umens dil mistregn e dil vegl puresser han dagitg schau dar orda maun lur uaffens. Ils incumbensai per la rimnada e per l'exposiziun han ina greva posiziun. Biaras caussas rimnadas han piars lur num, las modas de lavur sepiarsas. Per vegnir a frida de dar nova veta alla reha rimnada ei il MRS vegnius incumbensaus ded eruir e de descriver igl entir inventari a nova veta. Quei project vegn a cuzzar 5 onns ed ei sustenius da pliras instituziuns.

Ils 4 de fenadur 1978 ei vegniu fundau a Sagogn in comite d'iniziativa per in niev Museum regional en Surselva. Il comite, presidiaus da cusseglier guvernativ *dr. Donat Cadruvi*, dat en quella emprema sesida l'entschatta concreta ad in'idea che prueva da decennis el tgau. En ulteriuras conferenzas vegnan normas ed uordens stipulai che dueigien promover las lavurs e preparaziuns necessarias per realisar quei project cultural de gronda muntada. Il *Museum regional Surselva* dueigi sespruar de metter en salv ed exponer caussas impurtontas creadas da nies pievel muntagnard els davos tschentanners. Il caracter dueigi esser quel d'in Museum mistergner e puril cun tut quei che quels dus terms e noziuns cumpeglian: uaffens, indrezs, urdegns, objects de tutta natira fatgs da nos mistergners e duvrai en nossas vischnauncas tochen viaden els davos decennis.

Il comite d'iniziativa ha lu era sclariu beinspert la pusseivladad de fixar il casament ed il liug de dimora adattau per l'exposiziun futura della rimnada messa en moviment. La tscharna croda sin ina casa venala el ravugl dil marcau vegl de Glion, la schinumnada *Casa Carniec*, plazzada gest sut l'enconuschenta *Casa Gronda*. Ei setracta d'in vegl séz della enconuschenta famiglia *Schmid de Grüneck*, documentada gia el 14. tschentaner per famiglia burgheisa de Glion. Il fundatur della famiglia nobilitada e munida cun in uoppen della siarp, cul predicat 'de Grüneck' (romontsch: Carniec), vegn 1544 en possess de quels dretgs. Sutvi vesein nus in crap de uoppen della famiglia digl onn 1611

che stat sur ina porta d'entrada della casa. Ils fundaments della casa Carniec ston esser bia pli vegls, havend discuvretg egl intern in maletg fresco che datescha d'entuorn ils 1540. Ed ins savess supponer che quei seigi stau l'emprema casa baghegiada directamein dalla famiglia Schmid de Grüneck. L'imposanta *Casa Gronda* stat gest sur la *Casa Carniec*, denton vegnida baghegiada eis ella pér 1677. Ella ha probabel fatg svanir in'ala della veglia casa de famiglia per slargiar la vesta encunter il Rein.

Ils dus uoppens d'allianza della famiglia de Glion: *Schmid de Carniec*, 1611/1710, ein tschentai sur las portas d'ingress della Casa Carniec, edificai baghegiavus avon 1611.

La *Casa Carniec* ei silsunter – la famiglia Schmid de Grüneck ei morta ora 1738 – ida vi en biars auters mauns e la finala deconstruida pliras gadas e decadida.

In impurtont pass, fatg entras il comite d'iniziativa, succeda ils 21 de mars 1979 culla suttascripziun d'in document de fundaziun per il niev Museum. Enaquella vegn era la cumpra dil casament francada. Quella ei succedida, conform al contract, avon che igl onn 1980 ei staus alla fin.

Cun quellas acziuns entscheivan las lavurs de restauraziun dil vast casament. Per quei intent ei ina Cumissiun de baghegiar vegnida formada ed ins ha previu in collegi d'architects che han d'haver quitau per la planisaziun e realisaziun dellas renovaziuns edificialas.

Ina cumissiun ordvart impurtonta ei quella che ha surpriu la rimnada dellas finanzas necessarias. Per quella ei de gronda impurtonza la simpatia e la liberalitad davart dil pievel sursilvan e grischun, d'uniuns ed instituziuns cantonalas e federalas. Mo ina massiva urbida finanziaria garantescha ina tal vasta e complexa restauraziun dil baghetg, igl acquist d'indrezs moderns per ils spazis d'exposiziun.

In quitaun de tut auter character ei quel della rimnada d'objects adattai per il niev museum. Era cheu ei vegniu agiu. Mo igl ei reussiu mo ton sco in fav en in lag. Era cheu ei la beinvulientscha publica de gronda muntada. Ins vegn a capir che senza igl uorden, las caussas necessarias, ils uaffens, ils indrezs, ils products spirtals e mistergners de nos perdavons, ein tuts tschels sforzs adumbatten. En quei senn giavischa il suttascrèt, incumbensaus culla rimnada, de survegnir buns contacts e legreivels patgs cun nies pievel sursilvan. Tuts che san gidar, era mo cun informaziuns u cun ina pintga ni gronda causa museala.

Tgei ei in Museum?

Il plaid 'Museum' vegn duvraus oz da quasi tuts ils lungatgs de quest mund per indicar il baghetg che cuntegn ina collecziun de caussas preziusas dil vargau, artefacts antics, mo era lavurs artisticas, maletgs, sculpturas e nundumbrevilas autras categorias de caussas che pertuccan la creaziun humana dils temps vargai e dils temps presents. Il plaid Museum sa era significar ina singula collecziun d'ina specia ni l'otra.

Museum ei ina denominaziun greco-latina e significava avon varga 2000 onns en Grecia in Sanctuari ni Tempel dellas Musas, tenor la getga feglias de Zeus, igl emprem Diu dils Grecs. Ellas protegevan igl art e las ciencias. El temps bizantin vegn Museum duvraus per indicar ina Biblioteca, e bibliotecas eran stretgamein ligiadas cullas scolas filosoficas de quels temps, e perquei vegneva il plaid era duvraus el senn de Scola.

Dapi il 18. tschentaner ei in Museum in baghetg public, che cuntegn collecziuns, uordens fetg prezius, scaffs pli baul e tras tuts ils temps dal spért e maun human. In museum ded oz survescha alla rimnada, alla conservaziun, alla perscrutaziun e re-

stauraziun ded objects culturals. Mo oravontut dueigi in museum survir alla presentaziun plascheivla, de clara disposiziun dils fatgs rimnai. Il spért che schai en bunas prestaziuns de nos perdavons san scaffir contacts necessaris e fetg interessants cul temps enten il qual nus vivin oz en tutta furtina. Seriusa lavur de museum pretenda documentaziun, quei vul dir che tut il rimnau dueigi vegnir registrau, fotografau e surtratg cul gest num. Sche il luvrer en quella vegna dil Segner ei fetg capavels e versaus sa el era descriver igl uaffen e metter el en sia vera funcziun. Quei ei denton buca adina pusseivel, era buca culla meglia veglia, demai che caussas ed uaffens dapi onns ed anorums senza diever, piardan il contact cun nos tschurvials.

En quei mument ston ins saver segidar. Quei va cun rimnar ed ordinar cudischs informativs, cudischs de mistergners, sur dil puresser, sur dil traffic e tschiens auters. En bibliotecas della California eis ei buca daditg stau pusseivel a nus de fotocopiar interessants cudischs d'uaffens e de metodas de lavur, ch'ìls Americans ded ussa, tuts vegni avon tschiens onns ord l'Europa han reconstruiu, amplificau ed adaptau a lur nova patria. Els vevan priu cun els lur savida purila, quella dils umens d'uaul, de mistergners, cunzun de lennaris e scrinaris, priu cun els enqual uaffen. Era ils *fravis ners*, nos fravis de fier, ein stai de gronda impurtonza per baghegiar ed ereger ina nova e gagliarda patria vi sur mar. Igl Engles numna il fravi de fier *Blacksmith* per differenziar el da quels d'irom, d'argien e d'aur. Ils pioniers vi el niev continent han saviu far stedi diever dellas enconuschientschas ord la veglia patria, han purtau leu la cultura mistergnera, purila, exercitau ils mistregns ils pli divers, schizun augmentau quels, enrihiu uaffens ed indrezs, e cun lur spért allert inventau vinavon sin fundament de savida europeica. Nus lessen indicar mo in detagl per exempel. Per vegnir vinavon el runcar la tiara dad immens uauls serrai, han ils Americans stuiu inventar uaffens pli curaschus, d'enormas dimensiuns per il transport de blocca. La resgia d'uaul ei daventada, considerond las plontas de gigantesca grossezia 4 m liunga, ils berts cun rodas de 4 m altezia. Cun interess vein nus legiu en in cudisch american ch'il *roclabuoras* (Kehrhaken) seigi in'invenziun americana, silsunter surprida cun tschaffen e profit da

Ina *resgiutta de spadas*. Barcuns entirs de lenn, portas nuegl che drovan spadas de lenn, traversalas per tener ensemen las differentas aissas. Quella resgia duvravan ins per funsar, per resgiar viaden ils tagls che tschaffavan la spada construida en fuorma de cuaschualma. Ins vesa la struba de lenn de distschentament.

Ina *splauna ni cunti de cudetschas*. Il canistrer tegn quel sil scapulier de schurmetg mess sil schanugl dretg e trai suto, laschond pigliar il tagliom veseivel las cudetschas. Dalla ruosna sezuolan neuado las stialas. Cunti e splauna de fuorma speciala.

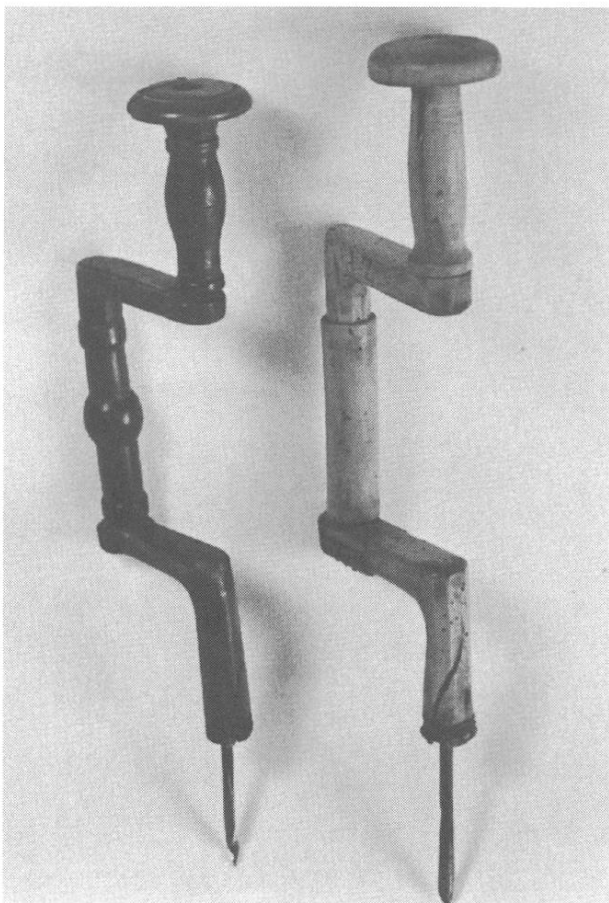
nos umens d'uaul e de resgerias (Sägewerke) ell'Europa. Cargai cun 30 cudischs sur dil mistregn essan nus arrivai a casa, veseind il basegns d'ina biblioteca scientifica per in Museum.

Savens retscheivan ins objects museals en in stan e stadi fetg critic. Ins anfla denton la caussa per necessaria per la completaziun d'ina seria. Era san tals objects esser rars ed interessants per la collecziun. Ei maunca tscheu e leu forsa ina curegia, ina clavella, in stabet, ina zensla, uaffens de lenn miez magliai da mulauns, fier ruinau, il battagl d'in stgalin urschiaus, ina sigir senza moni, in cudisch senza feglia, ina mobilia senza funs e truchets. Ei drova in bionton savida, pazienza e curascha per metter tut en uorden. Da rutinai e versai enconuschiders della materia enderschin nus adina puspei ch'il regulament ed il manteniment dils objects caschunan savens de pli quitaus e cuosts che tut tschellas lavurs.

Ina part dil marcau vegl de Glion culla *Casa Gronda*, dretg, e la *Casa Carniec*, seniester, il niev Museum Regional a Glion.

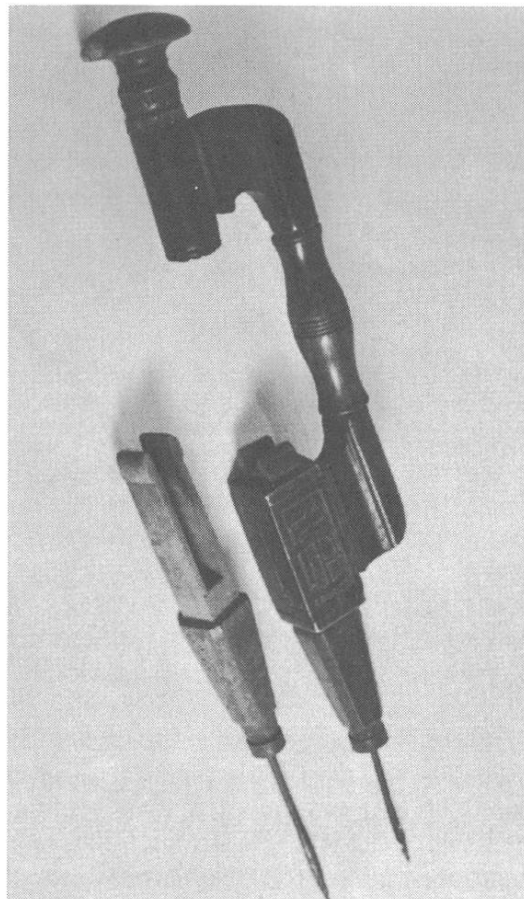
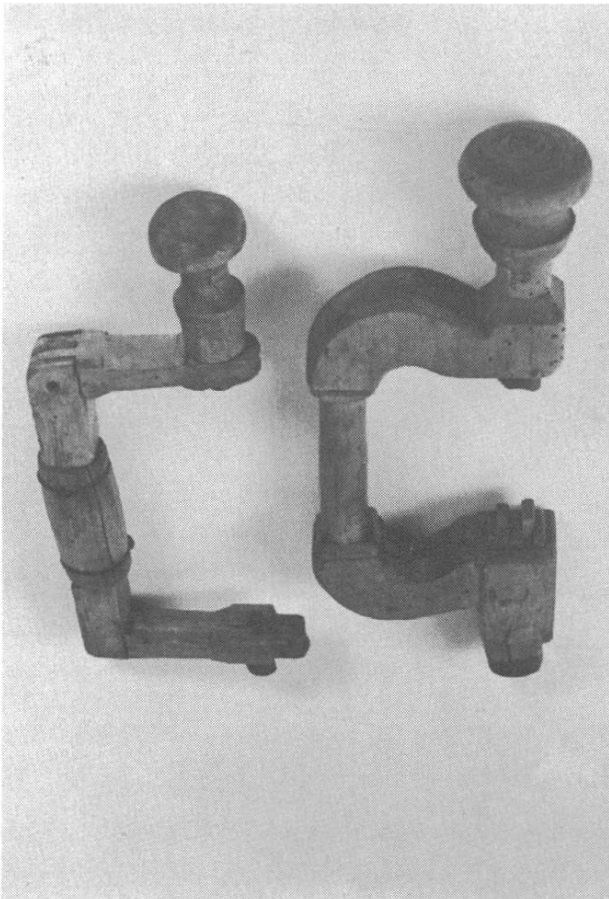
Ei secapescha che in pign museum regional ni d'in vitg sa buca mantener in grond diember d'emploiai ufficials. Quei san in museum cantonal ed ils gronds instituts d'impurtonts mar-

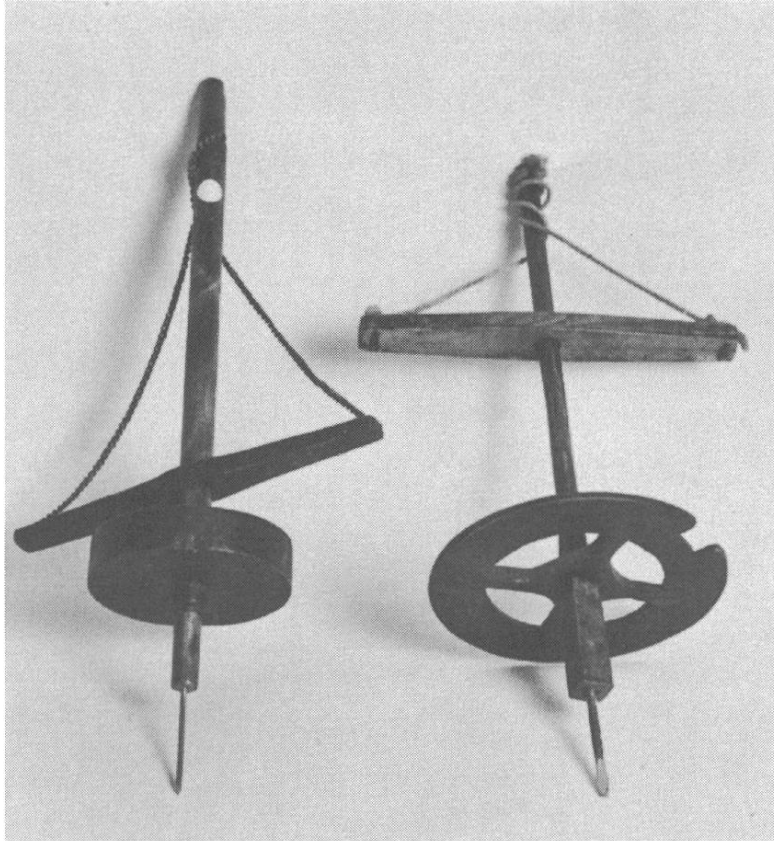
Duas outras fuormas de *tanvialas stuornas* de lenn, cullas tanvialas de snecca.

Diversas outras fuormas de *tanvialas stuornas*, defectas, mo tut-tina d'appreziar en lur fuormas ed execuziuns. Cheu vesan ins la lavur ch'ei drova per reparar, infermir ed amplificar (sut seniester).

Tanviala stuorna en lenn cun tgau-tradel de scumiar.

caus selubir. En nies cass drova ei ina gronda bunaveglia da tuttas varts. E tonaton, per garantir il success d'ina tala interpresa drova ei glied scolada, permanenta, che surpren responsablads. Quei stuessen era las autoritads cantonalas e federalas saver.

Dus *firliforlis* ch'ins duvrava de cuntschar vischala de tiaracotga etc. In de quels ha la roda de catsch (de schueun) de fier, l'autra de dir lenn fignicler. Las astas vegnan movidas anavon ed anavos culs zugls corda vid asta e traversals, ina ga ina cadeina, epi ina corda. Ils tradels ein buca ils originals.

In grond agid per in museum ei la fotografia, ils films de vegls mistregns, era dias e pindellas de veglias instituziuns, ded usits, de fuormas e metodas de lavur. Cun quels agids sa in museum era survir de canorta de contacts e discussiuns. In museum vul far clar ch'ei detti negin presens e futur senza il vargau, mo era ch'il presens sulets seigi vivs e stgis d'entelgir il vargau che nutrescha igl avegnir.

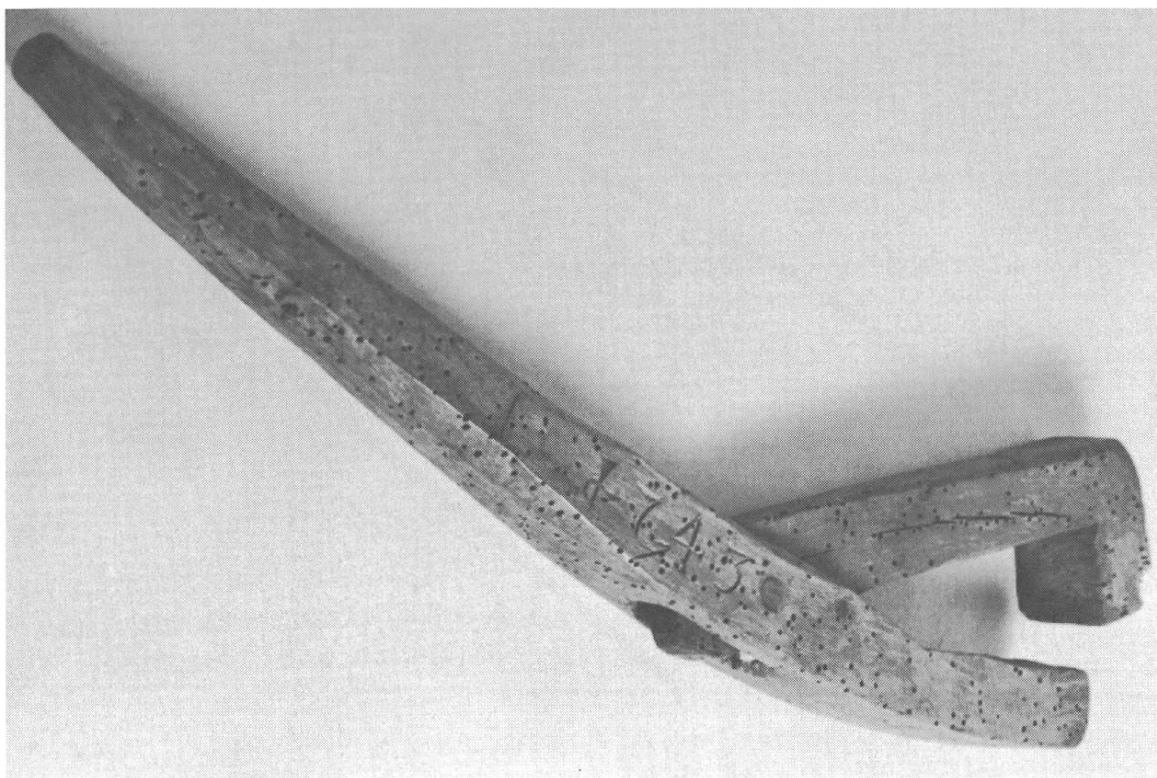
In resgiut de resgiar fier. Ins fetschi stem digl artg en in toc lenn dir. Ils mulauns havevan gia taccau lur preda.

La buna informaziun drova vivas relaziuns, in spért viv per il bi scopo d'in museum. Pia contacts denter ils museums d'ina regiun, contacts denter ils menaders e la scienza. Era en quels graus ei gest ussa bia lavur en preparaziun.

In patratg murtira mintga rimnader ded antiquitads per in museum. El vesa buca bugen sche rauba schi preziosa va cun la hermeria dalla tiara giuado. Quei ei ina depauperisaziun enorma de nossa cuntrada. Gest ils jasters, che nus duvrein scoi para per sescumpentar, apprezzieschan depli che nus nossa cultura ve-seivla. Ei stuess vegnir schi lunsch che nossa populaziun prefers de surdar en emprema lingua bunas caussas instructivas al

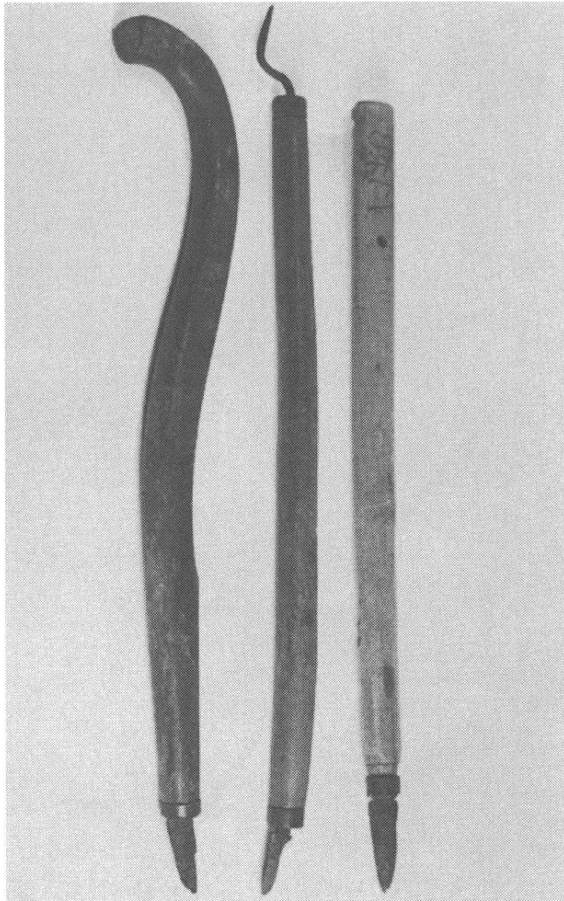
museum che giavischa quei en tutta ardur. Quella midada de spért ei gia sin rucca, mo il fil lundero sin fleivlas teilas.

Igl ei interessant de perseguitar tras tschentaners conta rauba ch'ei vegnida rimnada e migliaccada en tut l'Europa, antiquitads religiusas, profanas, e quei cunzun dad imperaturs, retgs, conts, ducas, mecens, autoritads ecclesiasticas etc. Cun tals scazis levan ils glorius rimnaders buca mo conservar veglias regurdientschas, mobein era demonstrar lur pussonza, lur gloria.

La schinumnada 'cogna' de vischlers (Reifzange) digl onn 1743. Ella surve-scha de trer si il tscherchel sut. Era sur de quei uaffen savess ins scriver in'entira historia.

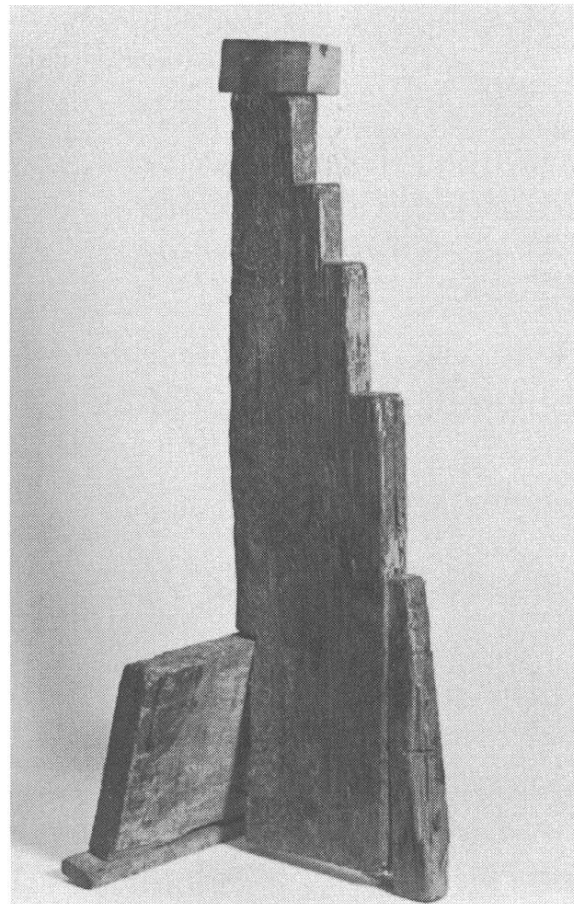
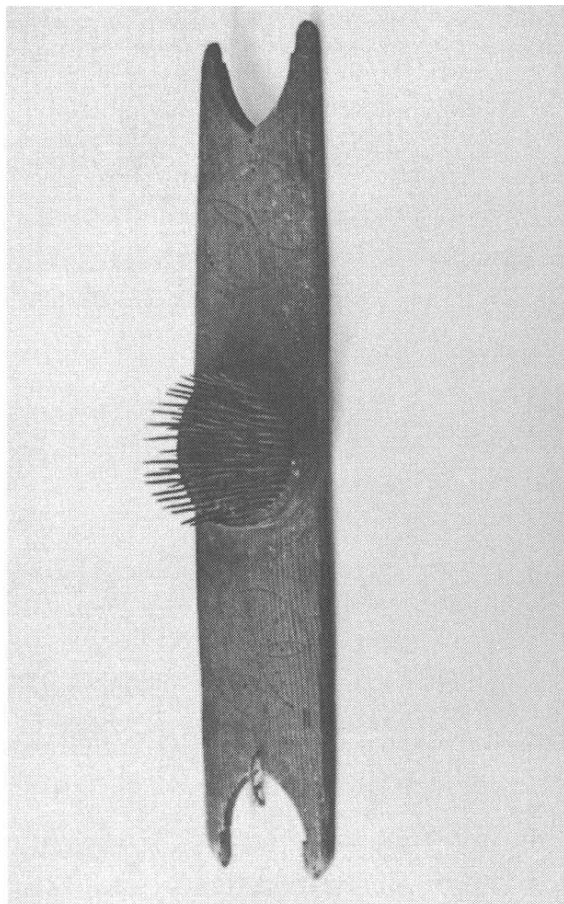
Nus savein d'in duca, de Carli il temerari, ch'ei semess alla testa d'in'armada encunter ils Svizzers cun arcuns d'immensas rihezias. Cun quei vuleva el suttastrihar sia posiziun de victur gia ordavon. Era in Napoleon, el novissim temps d'aunc pli dubius regenters, che han sequestrau e transportau gronds beins culturals naven dallas tiaras conquistadas en museums de lur residenzas.

Treis differents *cuntials de cavrinas*, per tagliar ora las cavrinas giudem las dubas; leu entran ils funs dil vischi.

In *tschariesch* d'in soli rudi guilas fier. Ei dat era dubels e treidubels *tscharieschs* (sut seniester).

Il renomau e falliu *fumegl dil baun de splanar*. Era sur de siu diever e secuntener dat ei ina biala historia. Quei fumegl ei fetg encuretgs, mo mai d'anflar!

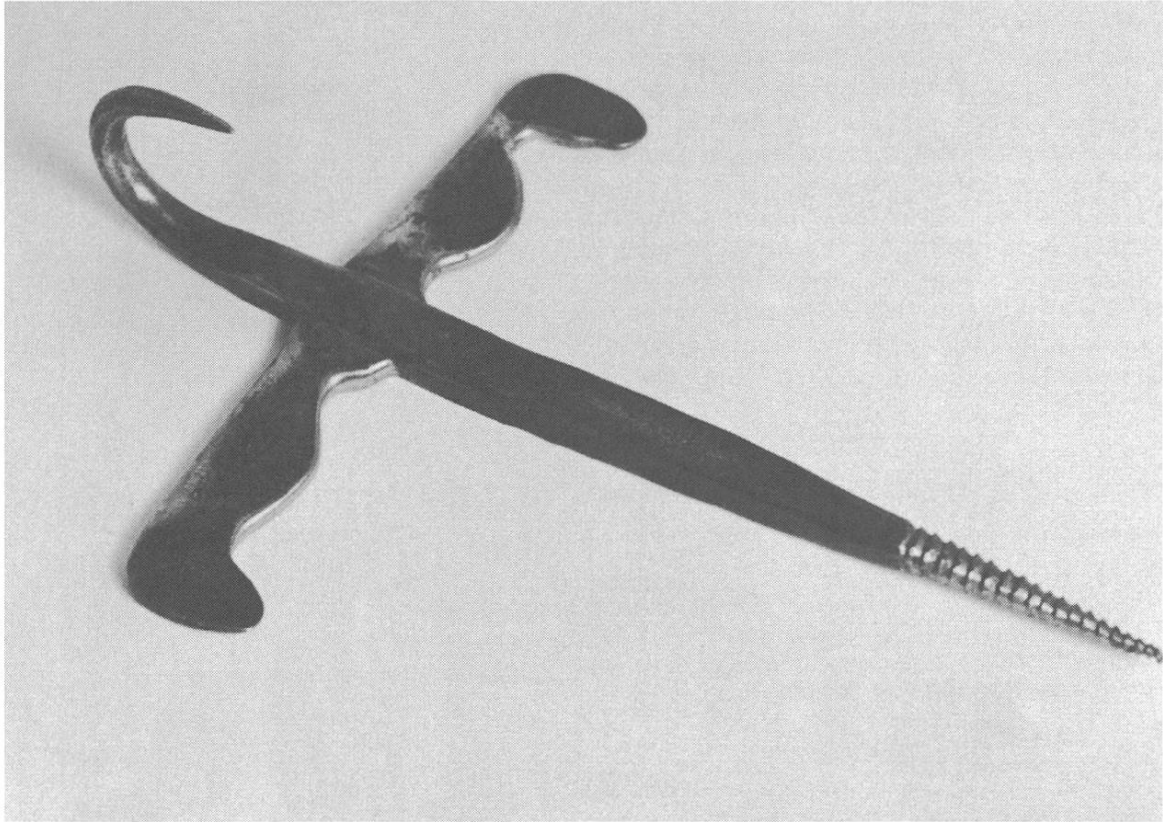

Nus lein denton buca semiserar cun ils museums de gronds marcaus mundials sco Paris, Berlin, Leningrad, Moscau, Vienna, Minca, Washington e tons auters. Nus lein restar modests, mo tuttina empruar cun tutta energia de conservar per nos vegnentsuenter ina biala ed interessanta memoria della lavur, dil patertgar de nos perdavons. Igl ei instructiv de veser en quels gronds museums marcauils partiziuns che savessen survir d'exempel per nossas pusseivladads pli restrenschidas. Mo en plirs secturs savein nus, sche nus lein, tarlischar. Quei drova sforz era davart dils responsabels en vischnauncas, el cantun, ella confederaziun. In scazi de tala maniera ei in enrihament effectiv, material, mo surtut spirtal de nossa tiara. Ed ins savess s'imaginar che presidents de vischnaunca, spirituals, scolasts, cussegliers, intellectuals savessen esser de pli grond agid che tochen dacheu. Ins savess era s'imaginar che in e scadin dils deputaus mettessen in gi ad jamna sin tgau la biala capiala culturala de firaus e sespluntassen cun slontsch ellas combas per agid moral e finanziel.

Igl ei bien de punctuar aunc ina gada l'immensa premura che autras tiaras attribueschan a collecziuns sco sura allegadas. Nus anflein tochen vi sur mar collecziuns admirablas d'uaffens de tutta natira, indrezs purils, indrezs mistergners, uorden duvrau el puresser, en cuschina, giun tschaler, vischala de lenn, ded irom, vehichels de tutta specia per differentas modas de traffic, rodas de filar, crocs antics, fuorns ed uorden de far paun, talers, entiras resgias mecanicas traiectadas cun aua, mulins, roders, vischlers, fravis. Sche grondas naziuns tegnan car lur vargau, astgein nus segiramein era far ton, nus che perdein cun mintga caussa era in bi ed interessant plaid romontsch e dil dialect svizzer tudestg.

Il crutsch de terscher (28 x 19 cm)

In tut agen pategl quei *Crutsch de terscher ni de terschar*. Cun siu pèz de struba, culla fuorma de crusch fa el endamen la structura dil tradel de *cucluns* alla pagina 303. Cheu ei denton tut fravegiau en in toc, nuot sa ir a piarder auter che igl entir, ed entirs dat ei paucs pli. Il crutsch vegn strubegiaus ell'altezia

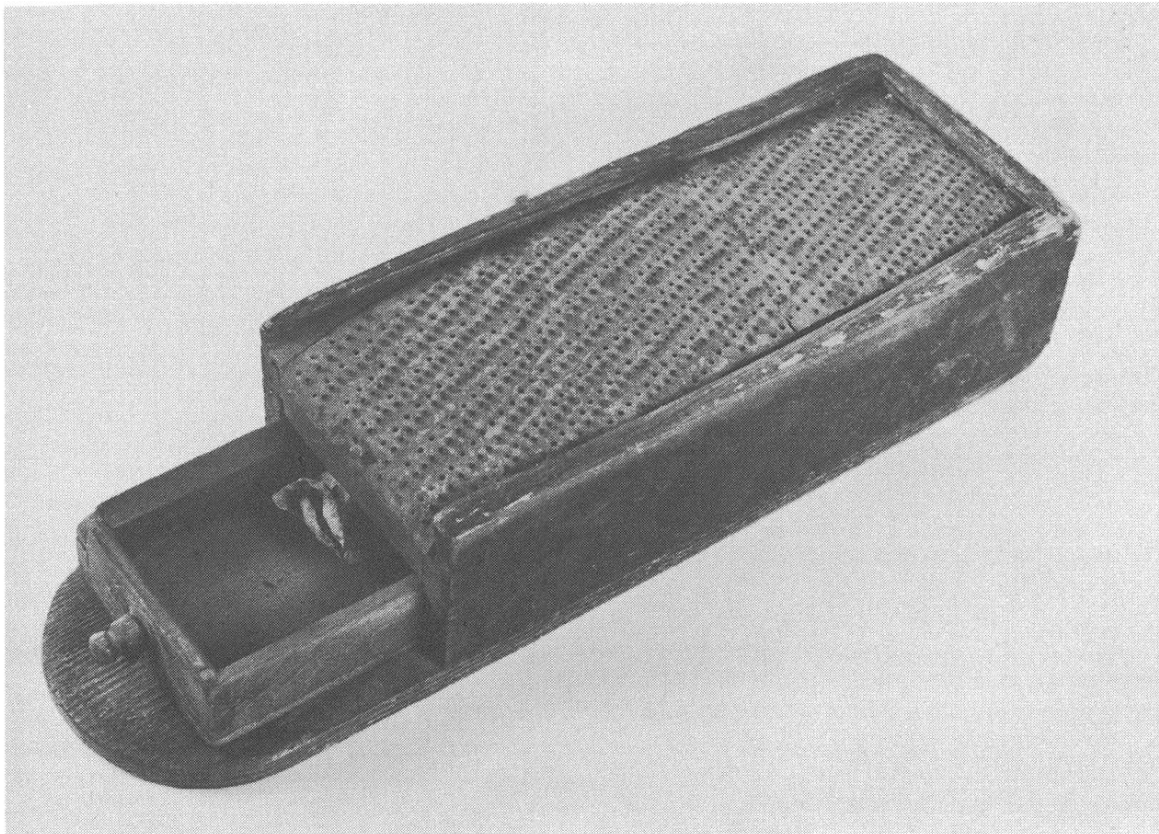

Il *crutsch de terscher*. El vegn strubegiaus en in post de blic sidretg, en ina preit, u schizun en pumera. Vid quei crutsch vegn la ragisch-curom culs tschun cantuns, tagliai ord il tgir, fermada per tractar las curegias e far tarschola tochen che la tretscha ei finida.

della bratscha, horizontalmein, en ina preit, in piest ni pumer, demai che la bratscha, pugns e mauns han cheu de luvrar e barhar. El péz git de crutsch vegn la ragisch-tgir cun las tschun curegias penderlontas fermaus. Sper duas autras operaziuns de scantunar e schubergiar las curegias surveschan las quater foppas el fier transversal per strer e formar las curegias avon che terschar ni far terschola. Vid quei bratsch de metal, bravamein isaus, vesan ins la lavur fatga tras decennis.

La gartirola de truchet per sgartar caschiel

In *chistet* cun truchet de remarcabla construcziun. Il chistet, sco era il truchet ein ferm encrenai els cantuns cun empunidas de cua-schualma. Il truchet de 30 cm lunghezia retscheiva da

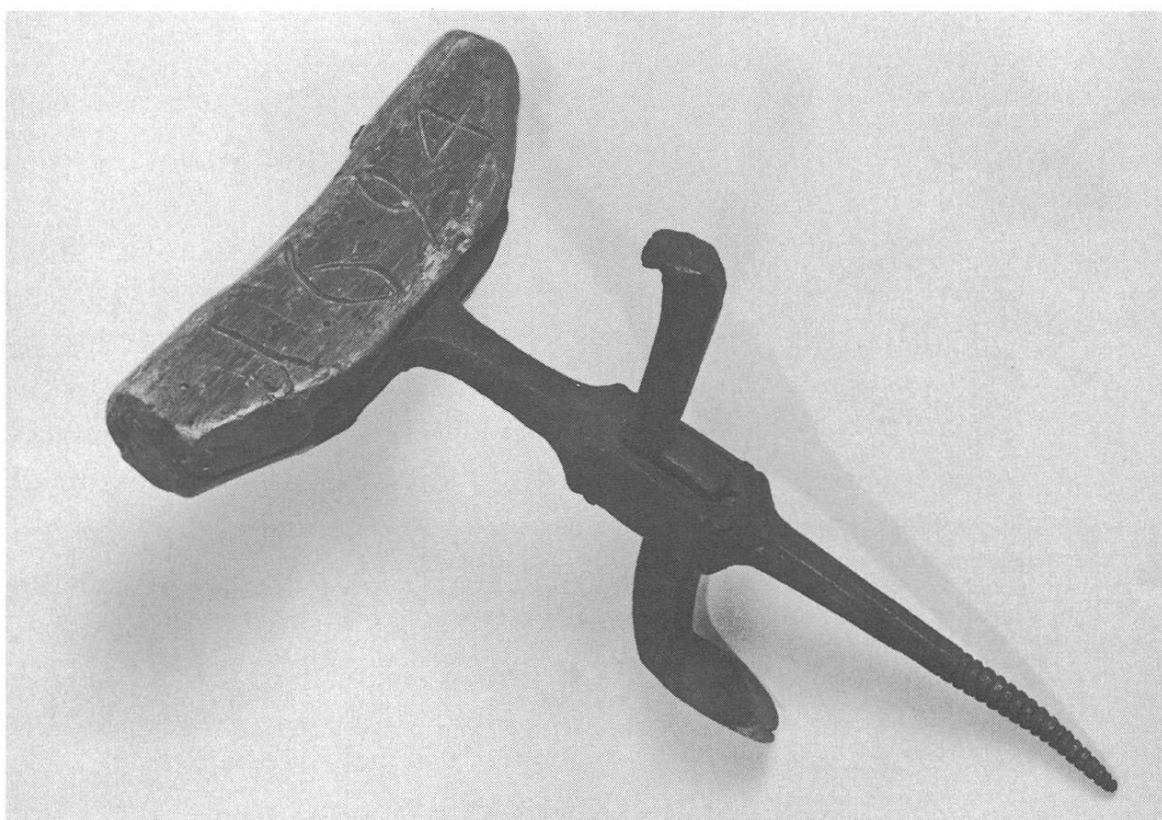

Ina tut atgna gartirola de varga tschien onns .Il caschiel sgartau deva bufatg giu el truchet e nuot che mava sperasgiu. Ella deriva da Riein e vala per in'invenziun de mistergners purils. – Mesiras: 45x14x9 cm.

surengiu, tras il fier de ruosnas, il caschiel sgartau. Interessants ei il fier-gartirola, fatgs da dus tocs stuors, forsa vanzai da tetgs u canals de stuors. Igl ei quella gada buc in plat-faultsch sco quei ch'ins vesa savens per gartirolas. Ins vesa l'empunadira dellas duas buccadas, mo las raglas de ruosnas tegnan ferm lur direcziun. Las ruosnas ein fatgas avon che surtrer, e quei sin ina massa cun ruosna sesurvend d'ina guota ni de rebattider e marti. Ina retscha ei furada tras dad ina vart, l'otra da tschella, pertgei mo mintga outra retscha ei alzada ed ha tagliom rebattiu che lavura. Igl inventader ha fatg bein de metter las retschas alla schrega, drizzament che dat tut auter miers. Ei setracta forsa d'in unic exemplar de quella maniera, ed ins sto esser instruius per enconuscher siu diever. Quei chistet ei vegnius surdaus ensemen cun pliras outras interessantas caussas da scolast *Lucas Willi* a Riein.

In interessant uaffen en singulara perspectiva

La forza creativa dil carstgaun tras ils temps de nossas èras ed epocas semanifesta facticamein els muments momentans d'acziun immediata. Il resultat ein products, produenziuns personalas, denton acts s'emplunai en zugls de forzas da tuttas varts, tras generaziuns, revoluziuns pascheivlas, negativas, che vegnan latentas ed effectivas, era in spieghel de lavur contemplativa, ruasseivla che sesviluppescha en tutta calma ed en gronda surfatscha, universalmein.

La *cuclunera* ni *clucanera*, fatga igl onn 1694. Uaffen descrets en quei capetel en tutta fuorma, vegn era numnaus *tradel de cucluns* etc. El sa mo vegnir duvraus dal *vischler* e dal *chiefer*. Igl emprem fa vischala de latg etc., il secund construescha sias buots cul deletgeivel vin vuclin. Sper la spina de vin stuev'ei era cheu dar *cucluns* ellas buots plazzadas magari en fuormas giganticas en vegls tschalers de vin.

Igl ei buc igl intent d'entrar cheu en svilups de gronds arts, de picturs, sculpturs, mobein de contemplar il sempel maletg

sura plazzaus. Per tgi ch'enconuscha igl uaffen che nus descri-
vin sut empau pli da rudien, survegn el tgierp ed olma, in'uni-
tad remarcabla, de fuorma simplissima, combinaziun de lenn e
fier. Ins vesa dalla fuorma dil mantener ch'igl uaffen ha la
funenziun d'esser menaus, da seniester a dretg. En principi in
tradel cun in cunti!

Lenn e fier ein ils materials, manischeivels en pliras e diversas
mahinaziuns e stadis de seccatura endirida! Il lenn dat al maun
la pusseivladad de menar, il fier, en quater tocs, ha duas func-
ziuns, il péz prolungiu de tradel, miez struba, empau sibla, pre-
suma funcziun de tegn centralistic, che pretenda preforaziun de
tanviala. Il fier travers, horizontal, transmessibels e fermabels
cun dus cugns advers, ha, menaus engiuviars in tagliom de
pala. Pia tradel ni nezza de tagl centrifugal? En tuttacass stat
quei tagliom el center, luvrond en menadira excentrica.

Ei quei in legn per nos scolars, per ils carschi, per ils per-
derts? Avon in onn vein nus fatg ina emprova cun in auter uaf-
fen, il 'petg de cavar ragischs d'ansauna', e manegiau ch'ins sa-
vessi riscar de metter pag 10'000.- frs per quel che legni la
funenziun ed il diever, il num. Pér pli tard han enzacons dau is.
Cun in auter uaffen, il 'giavel' (numnaus cavamugrins) savess
ins proceder en medema moda. Igl ei mo per demonstrar che il
temps fa emblidar plaids ed objects, sch'els vegnan buca pli
duvrai. E nus carstgauns, sche nus seduvrein buc el bien ed en
mesira, con spert ei tut emblidau? Igl ei era buc in giug per far
star mal enzatgi. Il sribent de questas enconuscha sez memia
nuot de tut quei che vegn a mauns, per esser garmadis.

Igl uaffen reproducius alla p. 275 ei buca ded oz; quei de-
muossa gia igl entagl dellas cefras 1694. In um dil lenn sto ha-
ver fatg quell'opra el niebel e lonzi material, engraviau las ce-
fras cun adatg, gust ed art. El enconuscheva siu mistregn, e siu
cunti tagliava bein. Ei drova mo quater cefras per dar il bul de
qualitad, d'antiquitad. Quellas cefras ein vegnidas fatgas senza
gronds intents dal temps dell'emprema ediziun della «Consola-
ziun dell'olma devoziusa», stampada 1690 a Nossadunna della
Glisch da habils mauns ed indrezs claustrals; leu in sempel mi-
stergner, cheu in um scolau. Il pader ha dau siu num, il sempel
mistergner ei curdaus da tutta memoria. Il sacerdot ha giu

sogns intents, il sempel mistergner empruau de dar cuntegn real, d'attribuir cun sia carezia de pli che quei che duvrava. A siu uaffen lev'el dar veta pli liunga, dar perdetga de sia lavur per la lavur, de siu patertgar. E pilver, 300 onns han lenn e fier, materias che setaglian senza senn e fermonza, resistiu, e per schabetg ein ellas buca i a smerscha.

Igl entagliader, bein in vischler d'in encarden montan, ha stuiiu engaschar siu cumpogn, il fravi dil vitg, per realisar siu uaffen. El ha martellau il fier e dau fuorma alla ferradira, en-ferrau il mantener. L'asta de fier stueva vegnir construida ferm fermada viaden el mantener. Ins observa las rebattidas de fermaziun. L'asta sefa en siu miez quadrella, daventa pli consistenta e sia fin sefutra anavos en ina conicidad de struba. Il toc quadrel de miez ei impurtonts. El s'embuortga cun novas forzas d'aigra, ei perfurais d'ina ruosna rectangulara enten la quala in tagliom de pala urschiaus a bass, vegn tenius alla lunghezia periferiala tenor basegns mistergners, encugnaus da cugnets che secatschan in encunter l'auter.

Igl uaffen ei universals. Avon enzacontas jamnas vein nus viu el exponius en museums mistergners della California, era a Washington, maletgs clar e bein en cudischs de mistregn schi interessants della Tiaratudestga, avon enzacons onns en Jugoslavia, ell'Italia, sin tabellas de survesta en Frontscha. Igl uaffen ei enconuschents dapi il temps miez, adina puspei construius a medema moda, adina duvraus dal medem mistergner, perfetgs en siu esser sc'ina violina che ha contonschiiu siu pensum de fuorma finala. Quei uaffen ei universals partenent la derasaziun, specials en mauns specialisai, gie specifics per in soli sulet mistergner, auncallura da dubla frastgaziun e natira mistergnera, duvraus a siu temps en ault survetsch dil vin, en siu dubel esser dil latg e siu tractament, e quei sur tuts continents, era el Grischun, ella Surselva, ellas Ferreras, il davos bein aunc avon 50 onns en nossa tiara.

Nus lein buca schar star en marveglias pli ditg. Igl ei il *tradel de cucluns*, numnaus el liug dal qual quei exemplar deriva: *clucanera*, per tudestg: *Spundbohrer*. 'Clucanera' dat en lungatg sursilvan *cuclunera* (*cuclun+aria*), cuminamein numnaus: *tradel de cucluns*, che survescha de tagliar ora en panaglias,

butschins e buots las ruosnas cuclun, en bigneras las ureglias dellas dubas d'ureglia dallas varts. Nus vein priu cheu igl exemplar marcaus cun sia vegliadetgna e de biala fuorma entira, surdaus a nus avon 50 onns dad in venerabel vischler de Calantgil (Ferrera), supplicond persuenter in pèr caultschas carpun ed ina splauna fina de filar.

Vesta della fatschada sura della *Casa Carniec*, cun ses dus portals. Survart vesan ins la cantunada ercrada della *Casa Gronda*.